

Soarele și Luna în tradiția românească și în tradiția niponă

Sun and Moon in the Romanian and Japanese Folk Traditions (Abstract)

The analysis of the legends referring to the sun and the moon in the Romanian and Japanese traditions opens a comparative perspective on the comparison of the cosmogonic myths in the two folk cultures. The incestuous relation and the role of the primordial couple in the apparition of the sun and the moon are commented upon and the resemblances and the differences between the two mythical systems are underlined.

Rezumat

Analiza legendelor referitoare la soare și lună în tradițiile românească și japoneză deschide o perspectivă asupra comparării miturilor cosmogonice din cele două culturi tradiționale. Sunt comentate apariția incestului și relația dintre cuplul primordial și cele două corpuri cerești majore, evidențiindu-se similitudinile și distincțiile dintre cele două sisteme mitice.

Întotdeauna oamenii au simțit nevoia de a cunoaște trecutul, dar istoriile evenimentelor au lăsat deseori goluri în perioada "începuturilor". Popoarele lumii au avut însă aici un rol foarte important, născocind legende ce urmau să umple acele goluri, măcar într-un mod original, chiar dacă nu ofereau realități istorice. Aceste legende au încercat să răspundă la întrebări existențiale de tipul: "Cum a apărut omenirea?", "Cum a apărut Pământul?", "Cui îi datorăm bucuriile și tristețile?", "Cine este răspunzător pentru ciripitul păsărilor și pentru florile înflorite?", "De unde au apărut Soarele și Luna și pentru ce avem nevoie de căldura lor?".

Acest scurt studiu își propune să analizeze câteva legende ce au răspuns mai mult sau mai puțin la întrebarea referitoare la Soare și la Lună și să realizeze o paralelă între două mituri ce aparțin unor culturi total diferite. Oare ne leagă ceva, la nivelul percepției minunilor naturii, de poporul japonez, "poporul divin", izolat timp de câteva

secole și aflat la mii de kilometri distanță? Care sunt legendele românești și care sunt legendele japoneze în ceea ce privește apariția Soarelui și a Lunii? Au acestea ceva în comun?

Dacă aruncăm o privire de ansamblu asupra credințelor populare românești, vom observa că majoritatea legendelor solare și lunare se leagă strâns de religia creștin-ortodoxă, existența celor două planete fiind atribuită în totalitate lui Dumnezeu, iar în cultura japoneză, legenda solară și cea lunară fac parte chiar din religia shintoistă.

În ceea ce îi privește pe japonezi, aceștia au crezut mereu în descendența lor divină, credința aceasta fiind alimentată de-a lungul secolelor de o serie de istorisiri ce aparțin religiei shintoiste. Mitologia japoneză este chiar implantată în istorie, până în secolul trecut, când împăratul a făcut o declarație răvășitoare în rândul poporului, acesta din urmă era socotit chiar urmaș al cuplului primordial. Legenda în discuție, cea a Soarelui și a Lunii, este strâns legată în cultura japoneză de legenda cuplului primordial Izanami și Izanagi, Adam și Eva ai shintoismului japonez. Această povestire mitică spune că la un moment dat a apărut între cer și pământ o formă asemănătoare unei tulpini de trestie. Această formă a devenit ceea ce japonezii numesc *Kami*, adică zeu. Laolaltă cu acest zeu au mai apărut încă două zeități. Acest trio originar ar putea fi comparat cu Sfânta Treime din credința creștină, dar spre deosebire de aceasta, cei trei *Kami* au avut ca urmași o sumedenie de zei și zeițe. Trioul mai poate fi asemănat însă și cu cele trei elemente din cosmogonia chineză, elemente din care au luat naștere cele zece mii de lucruri și ființe. În cea de-a șaptea generație de zei, apar *Izanami* și *Izanagi*, care sunt în același timp soți și frați. *Izanami* și *Izanagi* sunt desemnați de către ceilalți zei să coboare pe pământ, în imensitatea noroioasă, pentru a-i da o formă. Ajuns pe pământ, *Izanagi* își cufundă sulița în ocean și amestecă circular. De pe sulița sa se scurg picături de apă sărată și astfel se leagă insulele Japoniei. Legenda menționează și numărul exact al insulelor japoneze: 4.223. După multe peripeții ale cuplului, soția lui *Izanagi* ajunge în infern și acesta încearcă să o aducă înapoi, dar nu reușește și se întoarce, fiind urmărit de forțele răului. Când scapă, *Izanagi* se spală într-un râu din sud-vestul Japoniei pentru a se purifica. Motivul îmbăierii pentru purificare apare în cultura multor popoare ale lumii, chiar și în povestirile biblice creștinești. După îmbăiere, *Izanagi* își aruncă hainele pe malul râului, din haine ieșind noi zeități.

Comentarii

Legenda Soarelui și a Lunii urmează în acest șir de povestiri shintoiste, aceștia fiind reprezentați de fiica și fiul lui *Izanagi*.

Zeița Soarelui, numită *Amaterasu* se naște din ochiul stâng al lui *Izanagi*, iar zeul Lunii și al nopții, *Tsukuyomi* se naște din ochiul drept al acestuia. *Amaterasu* având o frumusețe inegalabilă este aleasă de zei și urcată pe scara Cerului, unde va rămâne pentru totdeauna, iar strălucirea sa solară va fi îndreptată spre pământ.

Momentul nașterii zeiței *Amaterasu* este cel mai important din mitologia shintoistă. Fratele zeiței, *Tsukiyomi*, neavând o strălucire atât de intensă precum sora sa, este urcat înșă pe scara cerului, alături de sora lui, chiar viitoare soție. Certându-se foarte repede, *Amaterasu* îi aruncă fratelui său cuvinte grele și nemaivoind să-l vadă, zeii îi despart pentru totdeauna, pentru o zi și o noapte. Mai departe avem o povestire ce o are în prim-plan pe *Amaterasu* alături de celălalt frate al ei, *Susano-o*. Acesta se naște din picăturile scurse din nasul lui *Izanagi* și devine suveran peste împărăția mării și a lumii subterane. El este foarte invidios pe sora sa și îi reproșează mereu că a fost favorizată. Din cauza conflictului dintre ei, *Amaterasu* ajunge să se ascundă într-o grotă cerească, numită *Ame no iwato*, lumea rămânând în întuneric. Zeii pun la cale scoaterea acesteia din peșteră. În primul rând, aduc la ieșirea din grotă mulți cocoși, cocoșul fiind vestitor ai zorilor, ca și la români, pentru a determina soarele să răsară. Următorul pas este plantarea unui copac uriaș (*sakaki*), care va deveni arbore sacru, iar de crengile copacului sunt atârdate trei obiecte făcute de către zei: o oglindă, o perlă și niște fășii de pânză albă. Perla este agățată în vârf, iar oglinda mai spre mijloc. Mai este adusă și zeița *Ame no uzume* (strămoașa dansatorilor comici), aceasta începând să danseze cu foc. Hărâlaia din fața grotii trezește curiozitatea zeiței *Amaterasu* și ea iese. Este trasă afară de către unul din zei, intrarea grotii este blocată cu o stâncă, acesteia spunându-i-se apoi că s-a găsit o altă zeiță mult mai frumoasă. *Amaterasu* este păcălită privind-și propria imagine în oglindă.

Această cursă a zeilor a readus Soarele pe cer. Probabil că această legendă a încercat să explice o eclipsă de Soare. Bineînțeles că și în cultura populară românească există legende care au încercat să explice fenomenele de acest tip, cum ar fi legenda care spune că Soarele sau Luna, după cazul eclipsei, constituie masa unui vârcolac. Vârcolacul este reprezentarea răului care perturbă ordinea firească a lumii, iar orice abatere de la ordinea stabilită de comunitate poate genera un vârcolac. Astfel, vârcolacii, ca și strigoii sau, pot proveni din foarte multe surse, cum ar fi: copiii nebotezași, născuși cu anomalii, oameni care și-au ucis un frate sau o soră, sau chiar o acțiune contrară unei tradiții poate genera un vârcolac. Omul-vârcolac se va transforma în timpul unei eclipse, iar de cele mai multe ori, sufletul său este cel care va urca în cer și va mânca Soarele sau Luna. De altfel, în unele locuri așa sunt explicate și fazele Lunii, dar există și alte credințe în legătură cu acest fenomen. De exemplu Luna nouă crește

zi de zi pentru ca oamenii să poată număra zilele și lunile. Altă istorisire spune că Luna este om, un copil care crește, îi cresc și aripile până ce devine rotundă. Apoi îmbătrânește, se face tot mai mică, urmând să se nască din nou.

În cultura niponă legenda lunară nu are o dezvoltare prea mare, spre deosebire de legendele românești, legende ce i-au oferit astrului lunar un statut de muză pentru artiștii viitori. Însă, într-o situație similară, partea feminină reușește să capete o atenție sporită, Amaterasu, zeița soarelui, ajungând în zilele noastre cea mai importantă divinitate niponă. *Amaterasu* are să ajungă precum Luna noastră să servească artiștilor drept model. Chiar și numele Japoniei, are legătură cu numele zeiței Soare. Ideogramele folosite în scrierea acestui nume au împreună sensul de "Para soarelui răsare", foarte cunoscut în întreaga lume. Aceste legende japoneze, deși nu sunt însumate într-o carte sfântă, constituie fundamentul religiei shintoiste. Confruntând această legendă niponă a apariției Soarelui și Lunii cu mitul biblic, (cuprins de această dată într-o carte sfântă, cea a credinței creștin-ortodoxe) vom observa o percepere religioasă total diferită în raport cu modelul shintoist. Sfânta Scriptură spune că în prima zi Dumnezeu a despărțit lumina de întuneric, pentru ca abia în cea de-a patra zi să pună "luminătorii" pe cer. Tot aici aflăm că scopul săvârșirii acestor luminători nu era doar acela de a pune cârmuitori pe cerul nopții și pe cerul zilei, respectiv al nopții, ci și cel de a înfăptui deosebirea anotimpurilor, a zilelor și a anilor.

Printre legendele populare românești, care au în prim plan cele două astre, regăsim câteva ce merită o atenție specială. Una dintre aceste legende spune că Soarele era un flăcău curat și că Luna s-a îndrăgostit de el, însă acesta nu voia să o ia de nevastă. Ea neînțelegând, Soarele i-a aruncat cu balegă în față și tocmai de aceea acum există acele pete vizibile pe Lună. Este uimitor modul prin care poporul a încercat, chiar și izbit, într-un mod mai naiv, să explice minunile cosmosului. O altă legendă foarte interesantă referitoare la aceste pete de pe lună (craterile lunare) explică în alt sens acest fenomen: în Lună s-ar afla doi frați. Acești doi frați sunt doi ciobani, sau Cain și Abel (observăm aici o altă legătură cu un motiv biblic), sau frații care se bat pe lumea aceasta. Și despre felul cum au ajuns ei în lună există păreri împărțite. Că au fost puși în Lună de Dumnezeu pentru nedreptățile care și le-au făcut sau de către arhanghelul Mihail, aceasta probabil că nu o vom ști niciodată. Toate cazurile în care poporul s-a agățat de câte un motiv biblic pentru a explica aceste fenomene ne pot face să credem că în multe dintre cazuri legendele populare au apărut după naționalizarea credinței ortodoxe.

Revenind la identitatea Soarelui și Lunii, putem remarca faptul că în cultura niponă Luna este bărbat, iar Soarele este femeie, spre deosebire de cultura românească, unde

legendele dau soarelui statut de femeie, de bărbat sau chiar de entitate ce-și poate schimba sexul, fiind când femeie, când bărbat. Într-adevăr, unele din legendele românești spun că Soarele este vara femeie, însă iarna este bărbat. Altă credință îi are în prim plan pe Soarele – femeie și Luna – bărbat, cei doi frați cununându-se, stelele fiind copiii lor, însă în cele mai cunoscute legende, Soarele este bărbat. Dumnezeu nu a fost de acord cu această cununie deoarece era împotriva religiei. Atunci, Dumnezeu i-a despărțit pentru toată viața și a mântuit-o pe Lună pentru ca Soarele să nu moară de dorul ei.

În tradiția japoneză legenda Soarelui și Lunii este unică pe tot teritoriul, aceasta chiar făcând parte din istoria poporului, în vreme ce în România, pe măsură ce traversăm de la nord spre sud sau viceversa, apar tot mai multe legende ce explică în fel și chip apariția astrelor.

O altă legendă românească pleacă de la dragostea Soarelui pentru sora sa, Luna, dragoste ce îl chinuie și îl împinge spre a lua hotărârea nefastă de se căsători cu sora sa. Pentru a-l opri de la înfăptuirea acestei mari greșeli, Dumnezeu se coboară cu acesta în infern și îi arată unde ajung cei care se căsătoresc cu surorile lor. O coborâre în infern am amintit-o și mai sus, însă de aceea dată era vorba despre *Izanami*, jumătatea masculină a cuplului primordial din tradiția japoneză, care coboară în infern în căutarea soției sale asemeni lui Orfeu. Revenind la Soare, acesta nutrește niște sentimente atât de puternice încât este gata să își asume responsabilitatea pentru prezumpțiva greșală și să accepte urmările în lumea de apoi că până și Dumnezeu se lasă tulburat, permițându-i să se lege pe viață cu sora sa.

Comentarii

Cel care într-adevăr realizează consecințele nefaste pe care această faptă le-ar putea aduce este nimeni altul decât ariciul, cunoscut în cultura noastră tradițională drept un înșelept.

Un substrat comun tradiției românești și celei nipone este reprezentat de căsătoria între frați, ce a fost sortită eșecului în ambele cazuri, deși în legenda japoneză aceasta nu a fost interzisă cu deosebire în rândul familiei regale, considerată urmașă directă a cuplului primordial. (în acest caz există chiar două exemple: cuplul *Izanami – Izanagi* și *Amaterasu – Tsukiyomi*).

Foarte interesant este faptul că în religia ortodoxă astrele apar înaintea cuplului primordial, spre deosebire de cazul religiei shintoiste, caz în care astrele se fac cunoscute după nașterea cuplului primordial, fiind urmașii direcți ai acestuia.

Îndepărtându-ne de tot ceea ce înseamnă mit și legendă, adevărata explicație, oferită

de °tiinþa astronomicã este comunã peste tot, dar libertatea de a crea °i-a pus amprenta pe toate tradiþiile lumii.

În ansamblu, se pot remarca câteva trãsãturi comune în ambele culturi, dar °i foarte multe diferenþiatoare, însã cea mai vizibilã dintre cele comune este cã la aceea vreme a începuturilor, lipsiþi fiind de cunoa°tere, indiferent de poporul din care fãceau parte, oamenii puneau fenomenele inexplicabile pe seama divinitãþilor, fie acestea zei shin-toi°ti sau sfinþi din credinþa ortodoxã.

Legenda este o reprezentare a realitãþii creatã în interiorul unui popor, reprezentare ce ajutã la înþelegerea mecanismului de funcþionare a culturii acestuia °i ajutã la compararea tradiþiilor orale ale diferitelor popoare.

Bibliografie

- Angelescu, Silviu, *Legende populare române°ti*, Editura Albatros, Bucure°ti, 1983;
Biblia sau Sfânta Scripturã, Editura Institutului biblic °i de misiune al Bisericii ortodoxe române, Bucure°ti, 1982;
Hondru, Angela, *Mituri °i legende japoneze*, Editura Victor, Bucure°ti, 1999;
Keene, Donald, *Seeds in the heart*, Henry Holt and Co., New York, 1993;
Keene, Donald, Tsunoda, Ryusaku, *Sources of Japanese Tradition. Introduction to oriental civilizations*, Columbia University Press, New York and London, 1958-1971;
Niculiþã-Voronca, Elena, *Datinile °i credinþele poporului român adunate °i a°ezate în ordine mitologicã*, Editura Polirom, Ia°i, 1998;
Simu, Octavian, *Civilizaþia japonezã tradiþionalã*, Editura °tiinþificã °i Enciclopedicã, Bucure°ti, 1984;
Vasiliiu, Florin, *Japonia. Pagini de istorie, civilizaþie, culturã*, Editura Corint, Bucure°ti, 2001.